

Скибенко О.І., прокурор другого відділення управління процесуального керівництва у кримінальних провадженнях слідчих прокуратури Київської області

Основні проблеми правової визначеності місця прокуратури в системі українського правосуддя

На сьогоднішній день проблема реформування правоохоронної системи України у зв'язку з останніми політичними подіями постала з особливою гостротою. Однією з ключових ланок такого реформування є органи прокуратури.

Слід зазначити, що у вітчизняній юридичній науці немає одностайного бачення прокуратури як в інституційному, так і функціональному аспектах. Існують кілька теоретичних підходів до визначення її місця та ролі в механізмі державної влади. Так, прокуратура розглядається як інститут виконавчої або законодавчої влади чи як самостійна, контрольно-наглядова гілка влади. Певного поширення набула й думка про те, що прокуратура, з одного боку, не є самостійною гілкою державної влади, а з іншого - не належить до складу ні законодавчої, ні виконавчої, ні судової влади. Існує також думка, згідно з якою прокуратура є самостійним інститутом у системі судової влади.

Одним з головних критеріїв визначення місця прокуратури в державному механізмі є її функціональне наповнення. Від того, які функції прокуратура має виконувати у правовій державі, залежить місце, яке вона посідає. Імовірно, саме тому питання функцій прокуратури є найбільш дискусійним і в рамках відповідних європейських форумів, зокрема - Консультативної ради європейських прокурорів (КРЕП).

Аналіз цих дискусій і відповідних документів свідчить про те, що фактично єдиною функцією прокуратури, яка ніким не піддається сумніву, є підтримання державного обвинувачення у кримінальному процесі. Водночас, констатується, по-перше, що "у більшості правових систем прокурори мають повноваження, іноді значні, у цивільних, комерційних, соціальних та адміністративних справах, навіть повноваження слідкувати за законністю урядових рішень".

По-друге - на рівні Ради Європи визнається і практика, і можливість виконання прокуратурою певних функцій поза межами кримінального права.

У 2005р. ця тема вперше стала предметом обговорення на загальноєвропейському рівні (Конференція прокурорів у Будапешті). У вересні 2012р. була оприлюднена Рекомендація Rec(2012)П “Про роль прокурорів поза системою кримінальної юстиції”. У документі викладені загальні принципи, що їх повинні дотримуватися держави-члени Ради Європи, в яких прокуратури виконують відповідні функції.

Отже, наразі йдеться не про обмеження функцій і ролі прокуратури винятково кримінальним правом, а про впорядкування та чітке визначення повноважень прокуратури поза його межами. Вбачається, що такий підхід може бути застосований і до наглядової функції прокуратури, яка, своєю чергою, за змістовним наповненням має наближатися до правозахисної функції. Виходячи з цього та беручи до уваги останні за часом документи Ради Європи стосовно ролі прокуратури в демократичній правовій державі, можна запропонувати наступне бачення місця вітчизняної прокуратури в механізмі державної влади України. А саме:

1. Змагальний характер судочинства створює умови і правила, за яких обвинувачення та захист відведені сторонам процесу — прокурору (потерпілому) та захиснику (обвинуваченому). У процесі судочинства у свідомості судді відбувається “боротьба”, цілісний процес оцінок і суджень щодо доведеності чи недоведеності фактів, і як результат — щодо вини особи у скоєному злочині. В такій ситуації прокуратура як центральний орган у системі кримінального переслідування є невід’ємною складовою системи правосуддя, оскільки, здійснюючи державне обвинувачення в суді, прокурор забезпечує реалізацію судової влади.

2. Віднесення прокуратури до системи судової влади є логічним і з погляду чинного українського законодавства. Так, організаційно “споріднює” суди і прокуратуру діяльність Вищої ради юстиції, до складу якої, відповідно до ст.131 чинної Конституції, належать представники обох професій і яка вже сьогодні є компетентною в питаннях дисциплінарної відповідальності як суддів, так і прокурорів.

3. Вирішуючи питання про віднесення прокуратури до системи судової влади, - це безумовна вимога одночасного наближення і судової влади, і прокуратури до європейських стандартів.

Як на нашу думку, лише за умови реального забезпечення незалежності судової влади віднесення прокуратури до її складу матиме сенс і буде доцільним.